

Przegląd kina irańskiego

Opowieści Dywanowe mają za zadanie przedstawić irańskie kino jako swoisty arras – jedną, wielką konstelację fabuł, moralnych dylematów i formalnych zagrań. Przegląd sięga czasów sprzed rewolucji islamskiej z 1979 roku, a jednym z jego największych wydarzeń jest polska premiera długo uznawanych za zaginione „Szachów na wietrze”. To fascynujące połączenie „Sukcesji” i „Barry’ego Lyndona”, osadzona w jednej lokacji, wyłożonej wzorzystymi dywanami starej willi, rodzinna walka o honor, wpływy i spadek.

Dwa filmy z lat 90. wchodzące w skład retrospektywy proponują szersze spojrzenie na nieco zapomnianego w Polsce wybitnego reżysera Mohsena Makhmalbafa. „Zbliżenie” Abbasa Kiarostamiego przedstawia historię procesu mężczyzny, ubogiego kinofila, który postanowił podszyć się pod słynnego twórcę. „Dywan” autorstwa Makhmalbafa to z kolei poetycka opowieść o dywanie, który ożywa – jeden z jego najbardziej docenionych filmów.

Na Opowieści Dywanowe składają się również dwa filmy współczesne, nakręcone przez czołowych moralistów dzisiejszego kina Iranu. To nagrodzony Oscarem „Klient” Asghara Farhadiego, intensywny thriller psychologiczny o młodym małżeństwie zmuszonym do walki z przeszłością. A z drugiej strony – „To był zwykły przypadek” Jafara Panahiego, wstrząsający, humanistyczny manifest przeciw przemocy i totalitaryzmowi, a zarazem uniwersalna opowieść o cenie, jaką płaci się za prawdę.

W obliczu obecnych wydarzeń, kolejnych masowych protestów społecznych i nasilających się represji ze strony władz Teheranu, zapraszamy do spojrzenia na perskie kino w pewnym oderwaniu od politycznej rzeczywistości. Aslani, Kiarostami, Makhmalbaf, Farhadi i Panahi – jak na mistrzów przystało – od dekad sytuację w kraju analizowali i krytykowali, ale ich twórczość daleka jest od pustego aktywizmu czy artystycznej niemocy. Nie oferują rozwiązań, ale dają do myślenia.

Program

18 lutego g. 19

sala Odeon

„To był zwykły przypadek”, reż. Jafar Panahi

dramat, Iran, Francja, Luksemburg, 2025, 105 min.

Przejmujący thriller moralny i jedno z najmocniejszych dzieł w dorobku reżysera. Tym razem Panahi sięga po konwencję kina gatunkowego i filmu drogi, budując gęste napięcie wokół pytań o sprawiedliwość i odpowiedzialność.

Wszystko zaczyna się od pozornie banalnego zdarzenia. Awaria samochodu zmusza małżeństwo z małą córką do zatrzymania się w przydrożnym warsztacie. Jeden z mechaników, milczący Vahid, obserwuje sytuację z dystansu. Dla niego to przypadkowe spotkanie szybko nabiera dramatycznego wymiaru. Vahid, były więzień polityczny okaleczony przez tortury, rozpoznaje w kliencie warsztatu człowieka odpowiedzialnego za swoje cierpienie. Pewność miesza się jednak z wątpliwościami. Czy to naprawdę jego oprawca? I czy zemsta może przynieść ulgę po latach bólu?

Prelekcję i dyskusję poprowadzą Karolina Cieślik-Jakubiak oraz Danial Khodaie.

20 lutego g. 19

sala Odeon

„Zbliżenie”, reż. Abbas Kiarostami

dokument fabularyzowany, Iran, 1990, 98 min

To niezwykle połączenie dokumentu i fabuły, oparte na prawdziwej historii z końca lat 80. Hossain Sabzian, ubogi pracownik drukarni i miłośnik kina, podszywa się pod słynnego irańskiego reżysera Mohsena Makhmalbafa, zdobywając zaufanie pewnej zamożnej rodziny, obiecując jej udział w filmie. Gdy oszustwo wychodzi na jaw, sprawa trafia do sądu, a Kiarostami uzyskuje zgodę na filmowanie procesu.

Reżyser idzie jednak krok dalej, prosząc prawdziwych uczestników wydarzeń o ich ponowne odegranie przed kamerą. W efekcie powstaje dzieło proste w formie, a zarazem głęboko filozoficzne, analizujące motywacje bohatera, społeczne aspiracje i hierarchie Iranu po rewolucji, a także samą naturę kina i siłę sztuki. „Zbliżenie” to humanistyczny hołd dla człowieka i medium filmowego, zwieńczony jedną z najbardziej poruszających scen w historii kina. Prelekcję i spotkanie po filmie poprowadzi Portal Immersja.

22 lutego g. 18

sala Odeon

„Dywan”, reż. Mohsen Makhmalbaf

dramat, Iran, Francja, 1996, 75 min

Poetycka opowieść snuta przez samą materię pamięci. Tytułowy, misternie tkany dywan, prany nad brzegiem strumienia przez parę staruszków, ożywa, by opowiedzieć historię młodej kobiety zakochanej w nieznanym mężczyźnie z klanu. Film krąży wokół klasycznego motywu małżeństwa odwiekanego przez ojca, który piętrzy przeszkody wobec pragnień córki. Z tej prostej fabuły wyrasta jednak przejmująca, pełna tęsknoty ballada, w której miłość, wolność i czas splatają się jak wzory na dywanie.

Film ukazuje niemal mityczną wizję życia nomadów w południowo-wschodnim Iranie. Inspirując się poetyką „Barw granatu” i twórczością Siergieja Paradżanowa, Makhmalbaf rezygnuje tu z ironii na rzecz klarowniejszej, bardziej osobistej formy. Obraz i dźwięk przenikają się w wyjątkowy sposób. Naturalne odgłosy przyrody, śpiew i intensywne kolory budują rytmiczną, hipnotyczną strukturę filmu, w której tęsknota przeobraża się w zmysłowe, wizualne święto.

Krótkie metraże i spotkanie z Janem Bujnowskim i Aleksandrą Dłutowską

„Pryvid” (reż. Jan Bujnowski, 2025)

To film z pogranicza realizmu magicznego, którego akcja rozgrywa się w jednym z podlaskich miasteczek. Znajdujemy się w starym, opuszczonym domu, gdzie wśród zapomnianych staroci odnajdujemy ludowe tkaniny. Bierzymy je, strzepujemy z nich kurz, co magicznie przenosi nas do innego świata, gdzie postaci materializują się niczym duchy.

„Złe pomysły” (reż. Jan Bujnowski, 2025)

Czy istnieje jakiś związek między okularami przeciwsłonecznymi, przyjaciółmi z liceum i zdradzeniami? I czy może to mieć coś wspólnego z sombrero?

25 lutego g. 19

sala Odeon, pokaz z prelekcją

„Klient”, reż. Asghar Farhadi

dramat, Iran, 2016, 125 min

Intensywny thriller psychologiczny osadzony we współczesnym Teheranie, w którym codzienność niepostrzeżenie zamienia się w pole moralnych napięć. Gdy młode małżeństwo zostaje zmuszone do nagłej przeprowadzki, trafia do mieszkania obciążonego nieznaną przeszłością. niespodziewany akt przemocy wobec kobiety burzy ich poczucie bezpieczeństwa i uruchamia lawinę zdarzeń, które wystawiają związek na ciężką próbę. Mąż, odrzucając możliwość oficjalnego śledztwa, postanawia

sam odnaleźć sprawcę, coraz bardziej wklajając się w obsesję zemsty i potrzebę poznania prawdy.

Farhadi, laureat Oscara i Złotego Niedźwiedzia, we właściwym sobie stylu, z chirurgiczną precyzją analizuje ludzkie reakcje w sytuacji kryzysu. Buduje duszną, narastającą atmosferę niepokoju, w której każde kolejne działanie bohaterów niesie nieodwracalne konsekwencje. „Klient” to opowieść o kruchości relacji, o granicach empatii i o tym, jak łatwo moralna pewność ustępuje miejsca gniewowi i strachowi. Doceniony w Cannes za scenariusz i główną rolę męską film potwierdza wyjątkową pozycję Farhadiego jako jednego z najważniejszych współczesnych twórców kina realistycznego.

1 marca g. 18

sala Odeon

„Szachy na wietrze”, reż. Mohammad Reza Aslani

dramat, Iran, 1976, 93 min

Fascynujący, trzymający w napięciu, piekielnie zmysłowy film Mohammada Rezy Aslaniego to perła światowego kina. Zakazane po rewolucji islamskiej „Szachy na wietrze” przez dekady uchodziły za zaginione – odnalazły się dopiero przed kilkunastoma laty, w beczce z ryżem. Opowieść osadzona w jednej lokacji, wyłożonej wzorzystymi dywanami starej willi, przedstawia rodzinną walkę o wpływy i spadek. To równocześnie bardzo jednostkowa historia rodowych animozji, jak i przemyślana metafora upadającego systemu.

Aslani zasłynął jako jeden z czołowych przedstawicieli Irańskiej Nowej Fali, nieformalnego ruchu filmowców, który w latach 60. tchnął świeżość w perskie kino. Pracował na styku kilku różnych sztuk: parał się także poezją, grafiką, sporo eksperymentował z formami dokumentalnymi. „Szachy na wietrze” stanowią fabularny debiut reżysera, ale brak tu błędów żółtodzioba, to dzieło niezwykle dojrzałe, porywające maestrią kadru oraz wieloznacznością fabuły, możliwe do zestawienia nawet z „Barrym Lyndonem”. A w dodatku stanowią przykład twórczości zupełnie nieznanej – pokazy w ramach przeglądu Opowieści Dywanowe stanowią polską premierę tego tytułu.